

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Розглянуто актуальні проблеми структури облікових систем, наведено результати дослідження властивостей та способів формального опису концептуалізації облікових систем. Зазначено перелік особливостей структури управління, схеми управлінських цілей і предметних технологій в економічній діяльності. Досліджено поняття «інформаційного» підходу до визначення бухгалтерського обліку.

Ключові слова: *система, облікова система, інформаційна система бухгалтерського обліку.*

Постановка проблеми. Однією із вагомих і невирішених проблем сьогодення є відсутність в Україні концептуальної основи облікових систем. Її не досліджували вітчизняні вчені. У спеціальній економічній літературі розкрито лише питання, пов'язані з суттю, роллю і характеристикою концептуальних основ обліку та звітності, що використовують у міжнародній практиці [1].

Стан обліку у ринкових відносинах призвів до відповідної зміни у концепції бухгалтерського обліку, його понять і принципів. Одночасно бухгалтерський облік як наука перебуває на стадії розвитку, визначення не тільки нової концепції та методології обліку, а й теоретичних засад його формування.

Стан дослідження. Концептуальна основа обліку дає керівництву можливість вибору операцій, подій, обставин, які мають бути обліковані, а також їх визначення, оцінки, узагальнення та відображення у фінансовій звітності [2]. Концепції обліку виконують значну роль, оскільки становлять основу всіх чинних і майбутніх стандартів та є базовими принципами формування фінансової звітності, які використовують для вирішення питань, не регламентованих стандартами [3].

Метою статті є дослідження інформаційного процесу системи бухгалтерського обліку, яка потребує додаткової уваги, про що неодноразово наголошували не лише українські економісти-експерти, але й закордонні фахівці.

Виклад основних положень. Головним сьогодні є дослідження концептуальних основ бухгалтерського обліку для реалізації чинників його подальшого розвитку, забезпечення користувачів повною та дієвою інформацією про результати діяльності суб'єктів господарювання.

Вибір способу обробки облікової інформації є визначальним в організації бухгалтерського обліку, яка має відповідати особливостям конкретного підприємства, його цілям та інтересам, а також сприяти планомірному та раціональному веденню господарства. В сучасних системних дослідженнях розрізняють чотири рівні методологічних знань: філософські основи системних досліджень; загальнонаукові методологічні принципи та форми досліджень; конкретна наукова методологія системного дослідження в спеціальних дисциплінах; методика і техніка системних досліджень в конкретних предметних сферах. Ці чотири рівні завжди є в процесі дослідження системи. Системний підхід формує у дослідника своєрідний погляд на природу і способи представлення та вивчення різних об'єктів як систем.

За визначенням Е. Л. Шурємова [4] система – це впорядкована сукупність різних елементів чи частин, взаємозалежних між собою і з зовнішнім середовищем, об'єднаних в єдине ціле. Існують і інші визначення. Український вчений Г. В. Лавінський визначає систему як комплекс елементів, які взаємодіють [5].

Системи існують в нашій підсвідомості, в об'єктивному світі, вони можуть також створюватись людьми.

З розвитком суспільства в межах системи управління здійснюється ускладнення процесів управління, яке, своєю чергою, стимулює розвиток інформаційних систем. Потреба в управлінні виникає у разі необхідності координації дії членів трудового колективу, об'єднаних для досягнення локальних і глобальних цілей.

Беручи до уваги сфери застосування, вирізняють такі інформаційні системи: банківські, страхові, податкові, фондового ринку, промислових підприємств. Одне з вагомих місць в інформаційній системі займає бухгалтерська інформація.

Бухгалтерський облік – це система спостереження, вимірювання та класифікації фактів господарської діяльності, яка узагальнює і передає інформацію для управління господарськими процесами.

Російський науковець В. Г. Макаров наголошує, «що бухгалтерський облік відображає процеси, які відбуваються при виконанні господарських планів, і, відповідно, ті засоби, за допомогою яких ці процеси здійснюються. Ціллю такого відображення є збір інформації про стан і використання господарських засобів з тим, щоб на основі отриманих даних здійснювалось керівництво господарською діяльністю» [6].

Я. В. Соколов визначив, що: «Бухгалтерський облік представляє собою систему спостереження, вимірювання і класифікацію фактів господарської діяльності, яка узагальнює і передає інформацію для управління господарськими процесами» [7].

Відомості про окремі факти в системі бухгалтерського обліку змінюються на інформаційну характеристику господарського процесу. Правильний, ефективний облік дає можливість вважати, що на всіх етапах облікового процесу фіксується й узагальнюється тільки та інформація, яка необхідна для управління господарською діяльністю.

Бухгалтерський облік розглядається як система, бо він ґрунтується на певних постулатах; висновки, які можна зробити з його даних, є безпосередньо з життя, з цих постулатів; бухгалтерський облік показує і може показувати не що було і що буде в господарстві, а тільки те, що отримало відображення під час виконання умов постулатів [8].

Розглядають дві системи бухгалтерського обліку: окрему і загальну. Оскільки правила ведення бухгалтерського обліку визначається різними відомствами, то кожне з таких відомств і підприємств, що входять до нього, є окремою системою. Відтак все, що властиве кожній з цих окремих систем, утворює загальну систему обліку.

Утворення будь-якої системи бухгалтерського обліку є наслідком вольового акту регулюючого органу, воля якого не безмежна і визначена об'єктивно. Бухгалтерський облік використовується в усіх сферах підприємницької діяльності – виробничій, комерційній, банківській, страховій, у всіх галузях та підгалузях господарювання – промисловості, сільському господарстві, будівництві тощо.

В основі інформаційної системи бухгалтерського обліку прийнято розв'язання облікових задач, які об'єднані в комплекси і виконуються окремими ділянками обліку. Комплекс задач характеризується визначеним економічним змістом, веденням затверджених синтетичних рахунків, первинними і зведеними документами, взаємопов'язаними алгоритмами розрахунків, а також методичними матеріалами і нормативними документами конкретної ділянки обліку.

Ефективна інформаційна система враховує різницю між рівнями управління, сферами дій, а також зовнішніми обставинами і надає кожному рівню управління тільки ту інформацію, яка необхідна йому для ефективної реалізації функцій управління.

Інформаційна система бухгалтерського обліку поділяється на відкриту частину, тобто таку, що може бути опублікованою, та закритою, яка становить комерційну таємницю підприємства. Перша формує поняття фінансового обліку (економіко-правова система), друга – внутрішньогосподарського (управлінського), виробничого (виробничо-комерційна система) обліку.

Існує багато причин щодо процесу управління системою, які утруднюють управління складними системами: неповнота і невизначеність вихідної інформації; відсутність чи недостатня адекватність

моделі; різновид можливих форм управління. Посилення контрольних функцій обліку в умовах автоматизованої обробки інформації необхідне для здійснення постійного контролю за кожною окремою операцією, а також виявлення прихованих порушень і відхилень у господарській діяльності підприємства.

Найбільш поширеною є недостатність інформації, оскільки тільки за наявності інформації можливе управління системою. В процесі управління виникають інформаційні потоки між об'єктом і суб'єктом управління економічного об'єкта, а також між ним і зовнішнім середовищем.

У бухгалтерському обліку вирізняють інформаційну, організаційну, методологічну, контрольну, аналітичну та комунікаційну функції.

У сучасному трактуванні під «інформаційною системою» розуміється автоматизація інформаційних процесів. Одне з важливих місць в інформаційній системі займає інформаційна функція бухгалтерського обліку, яка формує інформацію про фактичний стан економічного об'єкта, його виробничо-господарську та фінансову діяльність. Автоматизована інформаційна система бухгалтерського обліку (АІС-БО) – це система, в якій інформаційний процес бухгалтерського обліку автоматизований через застосування спеціальних методів обробки даних, які використовують комплекс розрахункових, комунікаційних і інших технічних засобів, в цілях отримання і передання інформації, необхідної спеціалістам-бухгалтерам для виконання функцій управлінського та фінансового обліку [9].

Процеси збору, реєстрації, передання, накопичення, зберігання і обробки інформації становлять інформаційний процес бухгалтерського обліку. З технологічного погляду процедури інформаційного процесу деталізуються, вибудовуються у визначеній послідовності в технологічний процес і реалізуються технічними та програмними засобами, методами та способами перетворення інформації, що і є інформаційною технологією конкретної предметної сфери. Для реалізації інформаційної технології автоматизованих облікових систем існує набір компонентів, які її забезпечують. До компонентів, які забезпечують автоматизовані облікові системи, належать: інформаційне, технічне, математичне, програмне, лінгвістичне, організаційне, технологічне, ергономічне, правове і методичне забезпечення.

Основна частина автоматизованих облікових систем відображає задачі, які формують повну і достовірну інформацію про виробничо-господарську діяльність підприємства, яка необхідна внутрішнім і зовнішнім користувачам. Задачі, які реалізують функцію бухгалтерського обліку, різнобічні, як і об'єкти його спостереження. Це об'єкти, які

забезпечують виробничо-господарську діяльність підприємства – його власність (активи), кредиторську заборгованість (пасиви), власний капітал, і об'єкти, які становлять його виробничо-господарську і фінансову діяльність – фінансові та господарські процеси і їх елементи: факти господарської діяльності та фінансові результати.

Облікова інформація повинна відповідати певним вимогам. Вона повинна бути достовірною і повною, актуальною і своєчасною, достатньою і корисною. Первинна інформація повинна бути документально підтвердженою і юридично правильно оформленою.

Висновки. Облікова інформація, як категорія економічної інформації, має складну ієрархічну структуру, яка представлена: реквізитами, показниками, документами. Інформація повинна бути оцінена на якісному і кількісному рівнях за спеціально розробленими методиками. Така оцінка має важливе значення під час організації зберігання інформації і технології її обробки.

Відтак можна зробити висновок, що: властивості систем повинні аналізуватись і описуватись; властивість самоорганізації розуміється як спосіб елементів системи до ухвалення рішень; управління системою – це її функція, орієнтована чи на зберігання основної якості системи, чи на виконання деякої програми, яка забезпечує стійкість функціонування і досягнення мети; цикл розвитку системи огортає етапи дослідження, аналізу, проектування, вводу в експлуатацію, підтримки. Практично всі аспекти організації ведення бухгалтерського обліку і їх теоретичні аспекти перебувають у взаємозв'язку. Розкриваючи предмет і зміст основних категорій, закономірності їх розвитку, теорія бухгалтерського обліку передбачає шлях розвитку практичної реалізації обліку, яка ґрунтується на застосуванні спеціальних підходів автоматизованої обробки інформації.

---

1. Todd L. Johnson. The Project to Revisit the Conceptual Framework / Todd L. Johnson // The FASB Report, December 28, 2004.

2. Spiceland J. D. Intermediate Accounting: 2-nd ed. / J. D. Spiceland, J. F. Sepe, L. A. Tomassini. – The McGraw – Hill Companies, Inc., 2001. – 1092 p.

3. Соловьева О. В. Международная практика учета и отчетности: учебник / О. В. Соловьева. – М., 2004. – 332 с.

4. Шуремов Е. Л. Автоматизированные информационные системы бухгалтерского учета, анализа, аудита: учебное пособие для вузов / Е. Л. Шуремов, Э. А. Умнова, Т. В. Воропаева. – М.: Перспектива, 2001. – 363 с.

5. Лавинский Г. В. Теоретические основы автоматизации управления экономическими системами / Г. В. Лавинский. – К.: Выща шк. Головное изд-во, 1988. – 180 с.

6. Макаров В. Г. Теоретические основы бухгалтерского учета / В. Г. Макаров. – М.: Финансы, 1978. – 159 с.

7. Соколов Я. В. АСУ и проблемы теории бухгалтерского учета / Я. В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 1981. – 224 с.

8. Наконечна Н. В. Напрями розвитку сучасних інформаційних систем в управлінні підприємством / Н. В. Наконечна // Вісник Львівської комерційної академії. – Серія «Економічна». – Вип. 28. – Львів: Вид-во ЛКА, 2008. – С. 341–346.

9. Наконечна Н. В. Концептуалізація облікових систем / Н. В. Наконечна // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-тех. праць. – Львів: НЛТУ України, 2009. – Вип. 19.4. – С. 191–198.

Наконечная Н. В. Информационный подход к формированию системы бухгалтерского учета

Рассмотрены актуальные проблемы структуры учетных систем, приведены результаты исследования свойств и способов формального описания концептуализации учетных систем.

Указан перечень особенностей структуры управления, схемы управленческих целей и предметных технологий в экономической деятельности. Исследовано понятие «информационного» подхода к определению бухгалтерского учета.

Исследован процесс системы бухгалтерского учета, который требует дополнительного внимания.

Ключевые слова: система, учетная система, информационная система бухгалтерского учета.

Nakonechna N. V. Information approach to construction accounting system

One of the important and unsolved problems today – is the lack of Ukraine conceptual framework of accounting systems. This scientific problem found in the writings of coverage of domestic scientists. In the special economic literature revealed only issues related to the nature, role and characteristics of the conceptual bases of accounting and reporting used in international practice.

State accounting in market relations led to a corresponding change in the concept of accounting, its concepts and principles. At the same time accounting as a science under development, defining not only new concepts and accounting methods, but also theoretical principles of its construction.

In modern systems research methodology There are four levels of knowledge: the philosophical foundations of systems research; general scientific methodological principles and form of research; specific scientific methodology of systems research in specific disciplines; Methods and techniques of systems research in specific subject areas.

With the development of society within the control is complexity management processes, which in turn stimulates the development of information systems. The need for management occurs when members need to coordinate the actions of the labor collective, united to achieve local and global goals. There are

many things about the process control system, which complicate management of complex systems: the incompleteness and uncertainty of the initial information; the absence or lack of adequate model; variety of possible forms of governance.

Thus, we can conclude that: properties of systems should be analyzed and described; property is understood as a way of self-organization system elements in decision-making; control system – is its function-oriented or for storage of the quality system, or the execution of some program that provides stability and functioning of the goal; system development cycle enveloping stages of research, analysis, design, commissioning, support.

Key words: *system, accounting system, accounting information system.*

Стаття надійшла 28 квітня 2015 року